

Presentació

Per vuitè any consecutiu, el Patronat Municipal Auditori Pau Casals i Les Gralles del Baix Penedès organitzen el concert *Música de gralles al Vendrell*, en el Cicle de Tardor.

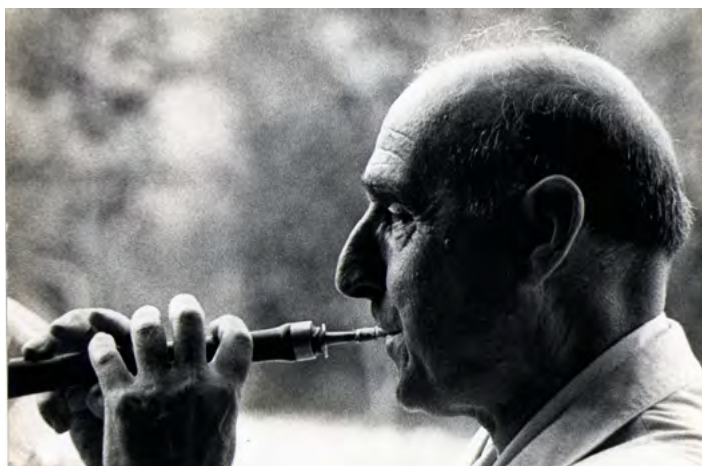
Els concerts *Música de gralles al Vendrell*, que coincideixen amb la Fira de Santa Teresa, tenen tres característiques. La primera, recordar i homenatjar algun graller o timbaler del Vendrell, i enguany ho fem amb Jaume Vidal i Vidal, *Carboner*, també conegut com el *Maestro*, i més afectuosament com el *Submarino malvado*. Per això tot el repertori de la primera part del concert està format de peces compostes per ell.

La segona és la participació, en la primera part del concert, de tots els grups de gralles del Vendrell, que ara són Les Gralles del Baix Penedès, Tocats de Canya, Els Mosquits i Els Aixarts, i en la segona part, l'actuació d'un grup de gralles de reconeguda qualitat, com el d'enguany: So Nat, Grallers de Tarragona, que Roser Olivé, que va ser deixeble de Jaume Vidal, va fundar a Vallmoll l'any 1986.

I la tercera característica és l'encàrrec de composició d'una peça original per a gralles i la seva estrena i publicació..., quan ha estat possible, cosa que enguany no hem aconseguit.

Us desitgem que gaudiu del so de gralles i timbals de la *Música de gralles al Vendrell*.

Les Gralles del Baix Penedès

PROGRAMA

TOCATS DE CANYA, grup creat al Vendrell el 1998

- *Marxa dolça a Joan Ferrer i Carbonell*, cercavila llarga. Jaume Vidal, 1968
- *Mazurka*, masurca. Jaume Vidal, 1952

Grallers: Pere Esteban, Joan Figueras, Felip Nin i Jesús Trayner
Timbaler: Àngel Aunió

ELS MOSQUITS, grup creat al Vendrell el 2009

- *Borrull*, masurca. Jaume Vidal, s.d.
- *El Roser de la Vall*. Jaume Vidal, 1992

Grallers: Jordi Inglès, Bero, i Adrià Grandia
Timbaler: Daniel Cañellas, *Mosquit*

ELS AIXARTS, grup creat al Vendrell el 2012

- *Camperola*, sardana. Jaume Vidal, aprox. 1944-1945
- *Ofertori*. Jaume Vidal, aprox. 1944-1945

Grallers: Johnny Martínez, Rubèn Torres i Jordi López
Timbaler: Rubén Ortega

- **LES GRALLES DEL BAIX PENEDEÀS**, grup creat al Vendrell el 1970 per Jaume Vidal i Vidal, *Carboner*, hereu de la Colla del Carboner, de mitjan segle XX

- *L'hort de l'Abadia*, sardana. Jaume Vidal, 1986
- *Balls de bastons*. Jaume Vidal, 1946-1986
- *Polka*, polca. Jaume Vidal, s.d.

Grallers: Carles Guasch; Gerard Guinovart, Guino; Jordi Inglès, Bero; Joan Ramon Ivern, Jordi López; Josep Joan Pellejà, *Pelle*; Miquel Rovira i Edgar Solé

Timbaler: Eduard Miravall

SO NAT, GRALLERS DE TARRAGONA

- *Suite Carboner: L'Amigó, La marxa dels Falcons i El Roser de la Vall*. Jaume Vidal, 1947, 1984 i 1992. Arranjament: Conrad Setó, 2012. Estrena
- *Moixiganga de Tarragona*. Roser Olivé, 2000
- *Que tinguem sort*. Lluís Llach, 1974. Arranjament: Josep M. Mayol, 2013
- *La Muixeranga d'Algemesí*. Popular del País Valencià. Arranjament: Conrad Setó, 2005
- *Sanctissima Trinitas*. Sergi Guasch, 2011
- *País Petit*. Lluís Llach, 1980. Arranjament: Joan Moliner, 2013
- *Força*. Ivan Joanals, 2011

Grallers: Roser Olivé, Oriol Olivé i Àgata Fortuny
Timbaler: Pere Olivé

Peça comuna

- *L'amigo*. Jaume Vidal, 1947

SO NAT, GRALLERS DE TARRAGONA

El grup de Grallers So Nat nasqué a Vallmoll (l'Alt Camp), l'any 1986. Es tracta d'una formació de tres gralles i un timbal, formació que es modifica segons les necessitats. So Nat ha treballat en la recerca i difusió de la música tradicional catalana del país, com també en la recuperació de músiques com ara les marxes de Moros i Cristians de Lleida, el Ball de Galeres de Reus i la Moixiganga de Tarragona.

La seva fundadora, Roser Olivé, fou deixeble del mestre vendrellenc Jaume Vidal i Vidal, *Carboner*, des dels catorze anys i participà en la seva formació amb Joan Jané, *Merenguet*; Eduard Vericat; Baltasar Vidal, *Tof*, i Josep Vernet. Actualment combina l'activitat d'interpret de gralla amb la tasca docent.

El percussionista Pere Olivé s'inicià al toc del timbal a l'edat de vuit anys a l'Escola de grallers de Vallmoll i també va rebre coneixements de Jaume Esteve i Oliva, *Casalta*. Llicenciat en percussió històrica i música tradicional catalana, ha estudiat amb Pedro Estevan i amb altres professors d'arreu del món. Actualment combina la docència amb la vida d'interpret, ja que forma part de diversos grups.

Actualment So Nat es complementa amb els grallers del Camp de Tarragona Oriol Olivé i Àgata Fortuny, ambdós deixebles de Roser Olivé.

Ajuntament
del Vendrell

Les Gralles del
Baix Penedès

Imp. Ramon - El Vendrell

EXPOSICIÓ "JAUME VIDAL I VIDAL, CARBONER",
organitzada per Les Gralles del Baix Penedès

Materials de l'exposició cedits per: Montserrat Vidal Alcalà,
Les Gralles del Baix Penedès, Arxiu Comarcal del Baix Penedès,
Norbert Tomàs, Centre Artesà Tradicionari (CAT).
Imatges cedides per: Jesús Trayner

Música de
GRALLES
al Vendrell

Les Gralles
del Baix Penedès
(EL VENDRELL)

Els Mosquits
(EL VENDRELL)

Els Aixarts
(EL VENDRELL)

Tocats de Canya
(EL VENDRELL)

So Nat, Grallers
de Tarragona
(TARRAGONA)

Auditori Pau Casals × Cicle de Tardor

Divendres 11 × Octubre 2013 × 10 vespre

Jaume Vidal i Vidal, mestre i compositor de música per a gralla

La figura d'en Jaume Vidal i Vidal, *Carboner* (1918–1996), ha sobresortit en el món modern de la gralla per diferents aspectes. El primer, com a sonador de gralla i fundador de Les Gralles del Baix Penedès. El segon, com a compositor, investigador, transcriptor i arranador de música per a gralla, amb una doble intenció: d'una banda, ampliar el repertori de tonades populars i de l'altra, fixar sobre el pentagrama les notes de les tonades tradicionals per perpetuar-ne la vigència. I el tercer, que és un element clau en la trajectòria d'en Jaume Vidal, la seva vocació de pedagog de la gralla, tant en el vessant de mestre que formà tota una nova generació de grallers, com en el de “normalitzador” de la gralla com a instrument musical, que té, però, un valor afegit: ser el símbol de la festa de tot un poble.

En Jaume Vidal va néixer al Vendrell el 21 d'agost del 1918. El seu pare, Josep Vidal, era un comerciant que es dedicava a la venda de carbó i d'aquí que va ser conegut sempre a la seva vila pel sobrenom de *Carboner*. El seu primer contacte amb el món de la música li arriba amb l'aprenentatge de solfeig, inicialment de la mà de l'organista de la parròquia, Pau Gomis, i després amb Joan Ivern, ambdós directores i instrumentistes d'orquestrines locals. Professionalment en Jaume va fer de sastre, feina que va combinar amb la de músic d'orquestrs locals i la de graller. El seu primer instrument musical va ser el fiscorn, però més tard passà a tocar el trombó de vares. Durant la postguerra, cap al 1942, va prendre part en la fundació de l'orquestra Rialto, formació en què va tocar fins a l'any 1944.

Entre el 1948 i el 1951, es va matricular al Conservatori de Música de Barcelona, on va fer tres cursos d'harmonia i composició. Cap al 1952 va retornar al món orquestral i es va integrar en la formació local Bristol's, fins a l'any 1956, en què va deixar definitivament el món de les orquestres.

Aquesta activitat musical d'en Vidal va anar acompanyada per la seva dedicació a la gralla durant els períodes temporals en què no va estar en actiu en les orquestres. S'inicià l'any 1944 amb el seu amic Anton Mañé, *Ton de la Gralla*, i va aprendre també sota el mestratge del veterà graller Joan Mallofré, *Ros Camat*. Cap al bienni 1945–1946 ja va formar colla amb l'Anton Mañé, *Ton de la Gralla*, i en Josep Sonet, *Peces*, com a timbaler, i en algunes ocasions amb Jaume Esteve, *Casalta*, i Joan Mallofré, *Ros Camat*, com a segon timbal. Aquesta formació va estar en actiu fins al 1951, amb alguns canvis, i en alguns indrets era coneguda com a Colla del Carboner.

Cap al 1957, després del període d'instrumentista a la Bristol's, retorna al món de la gralla amb diferents formacions musicals ocasionals. Així, el trobem formant parella amb Joan Domingo, *Macari*, amb Anton Mañé, *Ton de la Gralla*, amb Joan Jané, *Merenguet*, i com a timbalers amb Jaume Esteve, *Casalta*, i amb Josep Vernet.

Cap al 1970, funda Les Gralles del Baix Penedès, grup integrat per ell mateix, Jaume Vidal, *Carboner*, i per Joan Jané, *Merenguet*, Eduard Vericat i Anton Mañé, *Ton de la Gralla*, com a grallers i Joan Vidal, *Tof*,

com a timbaler. En aquesta formació s'hi va afegir Jordi Inglès, *Bero*, el 1976, que n'havia après amb Joan Jané, *Merenguet*. Podem considerar que aquesta és la primera època de Les Gralles del Baix Penedès, que arriba fins al 1980.

La segona època va començar el 1980, quan Jaume Vidal, *Carboner*, va iniciar classes de gralla per als joves de la vila, i així hi va poder incorporar nous grallers joves com Carles Bo, *Bojane*; Carles Guasch; Gerard Guinovart, *Guino*; Jordi López; Fraccesc Mercadé; Josep Joan Pellejà, *Pelle*, i Miquel Rovira, i el timbaler Gerard Ramon. El 1981 s'hi incorporen les primeres gralleres, Anna Nin i Rosa Maria Marcé, i posteriorment Joan Ramon Ivern, Pere Marcé, Jan Manyer, Montse Meneses, *Mene*, i els timbalers Rafael Claramunt i Eduard Miravall, que van poder gaudir del mestratge directe del Carboner. Paral·lelament, en Jaume Vidal creà el 1984 una “cobla primitiva” o “petita cobla”, formada per Jordi Inglès, *Bero*, primera gralla; Jaume Vidal, *Carboner*, segona gralla; Xavier Inglès, tercera gralla; Carles Guasch, quarta gralla; Lli Urpí, contrabaix, i Salvador Guasch, flabiol i tamborí.

La tercera època de les Gralles del Baix Penedès va començar el 1990 amb l'entrada escalonada de nous grallers, gralleres i timbalers, que han tingut com a mestres a grallers i gralleres de la segona època.

Jaume Vidal va estar en actiu com a graller fins a l'any 1991.

El mestratge de Jaume Vidal en el món de la gralla té una triple faceta. La primera, com a investigador de la sonoritat de la gralla seca amb el “folrat” de l'inxa i el control de la pressió i com a “normalitzador” de la seva digitació, de vegades amb forcats i petites estratagemes (“tranquilles”), que va compartir, l'any 1991, en una lliçó magistral de gralla i construcció d'inxes duta a terme durant el IV Tradicionàrius, al centre cívic l'Artesà de Gràcia, a Barcelona, actualment Centre Artesà Tradicionàrius (CAT). La segona faceta, com a artesà fabricant d'inxes, va ser també important per al manteniment i transmissió de la tècnica tradicional de fabricació d'inxes. I, finalment, la tercera, de pedagog i mestre de grallers, que inicià cap al 1980, quan va començar a fer classes de gralla a joves del Vendrell i a l'escola de grallers de la Colla Vella dels Xiquets de Valls.

Però a més, en Jaume Vidal va destacar com a compositor i arranador de música per a gralla. La seva variada producció va des de tonades per al ball de bastons fins a sardanes, passant per himnes i marxes, cercaviles i ballables en una àmplia producció musical que va des del 1946 fins al 1993. La gran majoria de les seves peces i arranjaments s'apleguen en el llibre *Repertori d'en Jaume Vidal i Vidal, músiques per a gralla* (Barcelona: DINSIC), editat l'octubre del 1992 en motiu de l'acte de reconeixement que li va fer la seva vila, el Vendrell, recopilat per Roser Olivé, Robert Rovira i Xavier Orriols, amb la col·laboració d'Anna Nin, Carles Guasch i Les Gralles del Baix Penedès.

Salvador Arroyo i Julivert, i Jordi Quintana i Albalat

Alguns comentaris de les peces

Marxa dolça a Joan Ferret i Carbonell. Aquesta peça, catalogada de “cercavila llarga” per Jaume Vidal, té 125 compassos i va ser composta amb motiu del nomenament de Joan Ferret i Carbonell com a millor vendrellenc de l’any 1968.

Mazurka. Alegre masurca composta per Jaume Vidal el 1952.

Borrull. Comenta en Jordi Inglès, *Bero*, que Joan Borrull (El Vendrell, 1931), que va ser saxofonista de les orquestres Rialto i Sensació, va ensenyar aquesta masurca a Jaume Vidal, i que aquest, com que li va agradar, la va transcriure i harmonitzar a dues veus per a gralla, i com que no sabia el nom, la va titular *Borrull*.

El Roser de la Vall. Jaume Vidal, 1992. Peça dedicada “als grallers So Nat de la vila de Vallmoll i especialment a la Roser Olivé i a en Joan Serra”.

Camperola, sardana per a tres gralles que Jaume Vidal va compondre entre els anys 1944 i 1945, moment de la revifalla de les sardanes després de l'aturada imposada a la postguerra. Formava part del repertori de Josep Mercader Ramon, *Astó*.

Ofertori. En una entrevista amb Anton Mañé i Mercadé, *Ton de la Gralla*, que vam tenir el 29 d s va comentar que en Jaume Vidal els havia dit a la colla de grallers que havia sentit la melodia a un graller vell i que posteriorment l'arreglà i l'harmonitzà. Sembla que al voltant del 1945 s'havia d'estrenar a dues veus a l'església, però que no es va fer per desavinences amb el rector. Llavors, en Jaume Vidal la va harmonitzar per a quatre gralles.

L'Hort de l'Abadia. També anomenada “L'hac de la a” per Les Gralles del Baix Penedès, és una sardana per a quatre gralles que Jaume Vidal va compondre el 1986 a partir de la “inspiració” que va tenir en una actuació que Les Gralles del Baix Penedès van fer a l'Hort de l'Abadia de Vilabella, on també van actuar la Roser Olivé i el Pere Olivé.

Balls de bastons. Jaume Vidal, 1946 – 1986

- *La Romengos*, 1980, dedicat a la seva filla Montserrat Vidal Alcalà. Inicialment el va titular *Mont-Vi-Là*. Comenta Montserrat Vidal que quan era petita tenia el nas arreveixinat (“arromangat”), i una tieta seva per això li deia la *Romengos*. Quan Jaume Vidal va voler posar nom definitiu al ball de bastons, “vam pensar noms i ens vam recordar del mot que em deia la meva tieta, i com que ens feia gràcia, d'aquí el nom de *La Romengos*”.

- *El Rotllet*, 1946. És el primer ball de bastons que Jaume Vidal va compondre.

- *La Rosanna*, 1981, dedicat a Rosa Maria Marcé i Anna Nin, primeres gralleres del Vendrell. Fàcilment s'observa que el nom prové de la unió de l'inici dels dos noms. Les Gralles del Baix Penedès comenten que el *Carboner* la va compondre perquè *El Sotacama* era massa curt i no permetia fer canvis. Per això la seva primera part té una melodia força coincident amb la del *Sotacama* i també se l'anomena *Sotacama amb canvi*.

- *L'Aboi*, 1983. Aboi (A bo i...), és un terme molt vendrellenc i penedesenc que vol dir “gairebé” o “aproximadament”. Possiblement originàriament era “boi” o “a boi”. A. M. Alcover i F. de B. Moll a l'entrada “Bo” del seu *Diccionari Català-Valencià-Balear*.

- *La petita Xènia*, 1992, dedicada a Xènia Rovira, filla de Robert Rovira, bastoner de l'Arboç. Aquest ball de bastons té lletra d'Armand Beneyto.

- *El Rossend*, 1980, dedicat al bastoner Rossend Mata Miquel, de l'Arboç.

- *El Rib–Rob*, 1982, dedicat “als bastoners arbocencs Josep Ribas Mestre i “Josep Robert” (sic) [Robert Rovira Ferré] amb agraïment per les seves atencions”.

- *La Rotllana*, 1981, dedicat “als amics Joan Serres Murtro i Gabriel Carbó amb tot l'afecte”, bastoners de l'Arboç.

- *La Clota*, 1986, dedicada “a totes les simpàtiques bastoneres del Ball de Bastons de l'Arboç”. Aquest ball de bastons té lletra de Josep Ribas Mestre.

Polka. Alegre polca composta per Jaume Vidal, possiblement a mitjan segle XX. Aquesta és una de les peces preferides del timbaler vendrellenc Jaume Vallès Güell, *Moliner* (1920), que quan la toca fa aturar la música a les corxeres 2 i 3 dels compassos quatre, vuit i dotze, perquè la gent piqui de mans.

Suite Carboner: L'Amigó, La marxa dels Falcons i El Roser de la Vall. Tres peces en forma de suite compostes pel mestre Jaume Vidal durant la seva vida de graller: *L'Amigó*, escrita l'any 1947 i dedicada a l'emblemàtic casteller de la Colla Vella dels Xiquets de Valls Joan Amigó; *La Marxa dels Falcons*, composta l'any 1984 per acompanyar els Falcons de Vilafranca del Penedès, i *El Roser de la Vall* – probablement l'última composició del mestre–, creada l'any 1992 i dedicada a la deixebla de Vallmoll Roser Olivé i al seu grup de grallers So Nat. Aquesta suite és un encàrrec que So Nat va fer al compositor tarragoní Conrad Setó per disposar d'un arranjament més cambristic d'aquests tres temes de carrer, per interpretar-lo durant aquest acte d'homenatge a Jaume Vidal, *Carboner*.

Moixiganga de Tarragona. L'any 2000, la ciutat de Tarragona va recuperar la Moixiganga per les Festes de Santa Tecla, un ball que representa els misteris de la passió, mort i resurrecció de Jesús. Sense cap documentació musical trobada, l'entitat de la Moixiganga va encarregar la composició de la peça a la grallera Roser Olivé. Es tracta d'una música solemne, de nova creació, que segueix els canons rítmics i melòdics tradicionals de les moixigangues del Camp de Tarragona, encara que també compta amb una introducció per fer la funció d'avis, com el model del Penedès.

Que tinguem sort. Cançó del cantautor Lluís Llach (1974) arranjada al 2013 pel músic Josep M. Mayol per encàrrec d'El Tecler. Gestió Cultural per editar-la en el quadern de músiques de lluita per a grup de grallers *Toquem el dos!* Aquest arranjament d'aquesta preciosa i tendra cançó té un aire entre rock i hip-hop, ben diferent de la versió tradicional de Lluís Llach. El nou arranjament fou estrenat i interpretat per So Nat durant la presentació del quadern de músiques, el passat 9 de setembre del 2013, dins els actes de l'Assemblea Nacional Catalana a Tarragona.

La Muixeranga d'Algemesí. Melodia popular del País Valencià d'autor desconegut que acompanya la dansa de la Muixeranga a Algemesí, que s'interpreta amb dolçaina i tabalet. Es també considerada actualment per molts com l'himne dels Països Catalans després del fracàs que tingué la proposta de ser l'himne del País Valencià, impulsat per Joan Fuster i sectors nacionalistes. Aquesta versió està creada per ser tocada en formació tradicional de tres gralles i timbal. Arranjada pel compositor tarragoní Conrad Setó el 2005, perd totalment la seva funcionalitat d'acompanyament de dansa, però l'enriqueix harmònicament per ser tocada en format de concert. N'existeix un enregistrament al CD

Roser Olivé interpreta Conrad Setó (Terassa: Temps Record, 2007) i publicada en el llibre de partitures *So Nat. De concert* (2012). *Sanctíssima Trinitas*. “Introducció” i “Filius” són dos moviments de la suite *Sanctíssima Trinitas* composta el 2011 pel jove compositor tarragoní Sergi Guasch. Aquesta obra contemporània, estrenada en el concert del 30è aniversari del grup So Nat, representa la unió de tres en un, el poder d'un sol sobre totes les coses. Amb aquests dos moviments tan innovadors i no usuals en les composicions per a formació de grallers, es mostra un petita vessant del grup que des de fa molts anys abandera la interpretació de nous llenguatges dins la música per a gralla i tradicional.

País Petit. Lluís Llach, autor d'aquesta peça, l'enregistrà al disc *Verges 50* l'any 1980. Des d'aleshores, són molts els músics, bandes i orquestres que la interpreten. El passat setembre del 2013, el grup So Nat l'estrenà amb l'adaptació del músic Joan Moliner en el concert de presentació del llibre *Toquem el dos! 11 músiques de lluita per a gralla i timbal* (Tarragona: El Tecler, 2013).

Força. *Força* és el quart moviment de l'obra *Intensitats* composta per Ivan Joanals el 2011. Aquesta obra fou encarregada l'any 2011 per l'Aula de Música Tradicional i Popular de la Generalitat de Catalunya per tal que el grup estable de grallers la interpretés en els seus concerts. En aquesta obra, el compositor mostra els nous llenguatges de la música contemporània però sempre amb la base de la nostra música tradicional.

L'amigo. Jaume Vidal, 1947. Dedicada “a Lluís Amigó, casteller de la Colla Vella dels Xiquets de Valls”. La recerca que Les Gralles del Baix Penedès estan fent d'aquesta peça ens fa dubtar si és una versió de l’*O Luis* del repertori dels Requiñteiros da Ulla, Galiza, o bé que aquests van reinterpretar *L'amigo* a el seu *O Luis*.